

Hétről Hétre

A MAGYAR HIRLAP SZÉPIRODALMI MELLÉKLETE

Beszélgetés a pápával

Az elmúlt esztendő december havában, mint az Amerikai Vörös Kereszt Egylet "managere", Olaszországban dolgozott Andrew H. Green jr., a detroiti Solvay Process Co. vezérigazgatója. Mr. Greenel egyidejűleg tartózkodott Rómában az Egyesült Államok egyik legelőkelőbb ősi katolikus családjának tagja. Ezt az amerikai polgárt, aki kapitányi rangot visel, magánkihallgatáson fogadta a pápa. Eről a kihallgatásról nem jelent meg mostanáig semmiféle tudósítás a világsajtóban. Green örömgöngyölög a Magyar Hírlap, hogy ezzel az értékes közleménnyel megelőzi a világ összes lapjait.

Róma, 1917. december 12.

Déli tizenkét órára tüzték ki kihallgatásom Őszentsége előtt és 11 óra 30 perckor jelentkeztem a North American College-ban, hogy ott felkeresem Monsignor O' Hern-t, aki elkísér rendkívüli utamon. Röviddel tizenkét óra előtt érkezünk meg a Vatikánban, ahol legelőször a svájci testőrség és nemes testőrség előzenésége és pompája lepott meg. Ha jól emlékszem vissza, X. Pius pápa idejében korántsem találkozottam ilyen pompával, de természetesen tartom, hogy a katolikus egyház fejét ily külső fény és pompa vegye körül. A pompás lépcsőkön felfelé haladva, hatalmas, pazarul berendezett és diszitett terembe értünk. A mennyezet csodálatos volt, a falak drága gobelinekkel tele és a néhány butordarab és óra megfizethetetlen művészi értéket képvisel. A szobák egész sorozatán keresztülhaladva, a pápa magánlakosztályába kalauzoltak. Kevés időm volt arra, hogy ennek a szobának berendezését tanulmányozzam. Minden figyelmemet arra a csodálatos emberre irányítottam, aki tiszta fehérbe öltözve kezét nyújtotta felém. Térdenállva, megcsókoltam gyűrűjét, mire íróasztala mellett, a hatalmas szoba végében, helylyel kínált meg. A pápa nem magas alak, keskeny arca van, rendkívül élénk apró szemekkel, melyek igazán keresztül-kasul látnak az emberen. Amennyire a kalap alatt láthattam, sötét haja van, egyetlen őszhajszál nélkül és így rendkívül fiatalos megjelenésű. Arekifejezése elárulja, hogy nem-

csak hatalmával van tisztában, de az egyszerűség őszinte barátja.

Legelőször azt a kérdést intézte hozzám a pápa, mit keresek Rómában és amikor megmondtam, hogy az Amerikai Vörös Kereszt szolgálatában állok, hogy a megpróbáltatások legsúlyosabb idején az olasz népek segítségét nyujtsunk, a következőket mondtotta: "Amerika mindenkor nagy lelki és minden bajban készen áll a segítségre és így csak természetes, hogy önnek itt a helye". Ezek után elmondotta Őszentsége, mi mindent tett a Vatikán a hadifoglyok érdekében és szemmelátható megelégedéssel vette figyelembe, amikor azt mondtam, hogy "az egész kereszténység hangosan dicsőíti Őszentségét mindazért, amit a háboru szerencsétlenjeinek segítése érdekében eszelekedett".

Megragadtam az alkalmat arra is, hogy tudtára adjam a pápának, hogy az Amerikai Vörös Kereszt Egylet, része az amerikai hadseregnek és ennek a hadseregnek tekintélyes része már Franciaországban van és itt nyeri végleges kiképzését. Együttal megmondtam, hogy az egész Egyesült Államok népe az elnök mögött áll és elszántan folytatjuk a háborut a német barbárság és elnyomatás ellen mindaddig, míg győzelemmel meg nem törjük a katonai hatalom erejét. Ekkor Őszentsége közbevetett: "az igazság és a jog győzelmével!"

Tizenöt pernyi társalgás után végetért a kihallgatás és rendkívül mély benyomásokkal hagytam el a Vatikánt. Legjobban hatott rám, amikor a pápa megszakította szavaimat és közbevetette, hogy a békének igazságosnak és becsületesnek kell lenni. Az érzésem az, hogy Őszentsége semmiképpen sem gondolkodik ellenségesen a szövetségesekről, de természetesen ilyen irányban nem tett határozott nyilatkozatot. Belátom, mily komoly és mily rendkívüli Őszentségének helyzete, a ki több mint 30 millió osztrák, német és magyar katolikusnak a feje és egyttal a szövetséges országok összes katolikus népének.

Rómában, előkelő helyen hallottam, hogy a pápa oly békének

szószólója, mely béke igazságot szolgáltat mindenkinek és biztosítja az egész világ szabadságát. A pápa nézete szerint Németország népe kimerült és kifáradt a végtelen háboruban és a nép hajlandó olyan békekötésre, mely kielégíthet minden hadviselő országot. És az ilyen béke egyszer és mindenkorra megtörné a német katonai hatalmat, mely nem tudja beváltani azokat az ígéreket, melyeket a háboru kitörésekor tett. Annyi bizonyos, hogy a pápának olyan értesülései vannak mindegyik háborus országból, aminő senki másnak nines és nem lehet és így a pápa mindenkor tisztában van az őszinte helyzettel.

Nem akarom sem bírálni, sem boncolni a pápa kijelentését és gondolkodását és csak benyomásaimról óhajtok beszámolni ebben a pár sorban.

Következő alkalommal Gaspari biboros adott kihallgatást. A biboros megjelenése teljesen olyan, ahogy elképzeljük egy római biboros megjelenését. Olyan arc, a minőt sűrűn láthatunk a régi mesterek képein. Könnyedén és előzékenyen üdvözölt és sokkal nyiltabban beszélt az időszerű eseményekről, mint a pápa. Elég tétellel és örömmel emlékezett meg Jeruzsálem elfoglalásáról és kijelentette, örül, hogy nem az oroszok birtokába jutott a szent város és biztosra veszik, hogy az angolok feltékekeny őriznek minden pontot és minden emléket, mely szent minden katolikus szívében.

Részletesen beszélt a biboros arról a munkáról, melyet a hadifoglyok érdekében fejt ki a Vatikán és elárulta, hogy naponta legalább 1000 kérés érkezik hozzá. Ennek a hatalmas munkának elvégzésére a Vatikán mozgósította az összes szerzetes rendeket, klastromokat és gyülekezeteket és az apácák és szerzetesek tömege gondoskodik a munka elvégzéséről.

Gaspari biboros egészen más ember, mint a pápa: nagy jogász, tökéletes diplomata és tökéletes egyházi. Mindent komolyan végighalgtat és meglepő nyilt válaszokat tart raktáron. Teljes megelégedéssel hagytam

el a Vatikánt: magánkihallgatáson fogadott a pápa és magánkihallgatáson fogadott Gaspari biboros. Olyan kitüntetés ez, ami nagyon kevés embernek juthat osztályrészeül. Érzem, hogy ez a kitüntetés nem személyemnek szóllott, hanem az amerikai népeknek. Tudom, hogy a legmagasabb körök is tisztában vannak azzal, mily nagy munkát fejt ki az Amerikai Vörös Kereszt Egylet Olaszország érdekében, mennyire dolgozik azon, hogy a nép számára elviselhetőbbé tegye a szenvedéseket és terheket.

Tagadhatatlan tény, hogy a Vatikán véleménye jelentősen megváltozott az utolsó néhány hét alatt. Annyit hallottam, hogy a szocialisták és Sonnino és barátai azt suttozták, hogy a pápa legutolsó békeajánlata közvetlen oka volt az olaszok nagy vereségének. A szocialisták elfelejtették, hogy éppen az ő fegyverük a propaganda és ezzel segítettek elő a belső závarokat, és azon dolgoztak, hogy a katolikusokra háriítsanak minden felelősséget. Ezzel szemben a tény az, hogy a katolikus egyház, a püspökök és papok egyaránt előre óva intették a népet, hogy a belső zavargásoknak komoly következményei lehetnek.

Jelenleg a legnagyobb bizalommal Amerika és Wilson elnök felé tekint a Vatikán. Ha az elnök lesz a szövetségesek csoportjának közvetítője, úgy Németország hajlandó minden elfogadható békeszerződést aláírni, melyet Wilson elnök diktál. Németország tisztában van Amerika erejével és ha ez az erő nem is érvényesülhet azonnal, idővel annyira érezhető lesz, hogy a német nép, a német kormány és a katonai párt készen áll az igazságosság és a jog feltételeinek elfogadására. És ebben a munkában nem található külbomb irányító társat, odaadobb segítő munkást az elnök, mint a Vatikán és Őszentsége a római pápa. ~~THE END~~

Egy negyed óra

IRTA: KAFFKA MARGIT.

TÖRTÉNIK: a tanárképzőiskola épületében, egy nagyobb vidéki városban.

A folyosón hegyesbajuszu, fiatal tanárnövendék szíves buzgalommal kalauzolt végig egy 15-16 éves, zavart és félős gyerekleányt. Aztán kitérte neki a nagy, szárnyas ajtót.

A tanuló: Ez a fogadószoba, kisasszony. A nagyságos igazgató ur benn van a következő szobában, de mindjárt kijön, csak méltóztasson itt várni.

A leány (barnahaju, esinosnak ígérkező, sugárnövésű, de azért teljes, mint egy fiatal buzszár. Egyedül. Egy nagy, mélytámlájú karosszékre ül, de csak a legszélére, onnét lesked szét a szobában és csaknem szavakkal gondolkodik): Milyen szép íróasztal, csupa simaság, egyenesség. Itt szokott dolgozni. Sok dolga lehet, — mégis, két ilyen nagy intézet! Nálunk ugyan minden írást az internátusbéli nagysága csinálja, de azért mégis. Most tanít is. Nagy jövője van neki, a nagyságos urnak; a többi öreg papok mondták Pali bátyámnak, hogy ez hamar püspök lesz. Olyan gavalléros, szabadelvű püspök, — olyan is kell! Furcsa ember, furcsa szeme van, szinte szuró és mégse rossz, én nem félek a vizsgán se a szemétől, pedig szigorú, de azt mondják, társaságban és otthon ennyivalan kedves. Nem is félek. Sok finomság van benne, azért hiják itt szalonkigyónak. Valami kigyós van rajta, de nagyon jószívű, mindenki mondja. És nem is kell nekem valami nagy dolog tőle. Milyen jó ez a nagy ottomán! És fenn a kályhán az a szobor, Diana, gipszből. Hol is van az eredeti torzo, — Louvre, — nem, Vatikán! Pedig tanultuk. Csak a félkeze van meg a nyilakkal. Sikerül a dolgom, Diana istennő!

Diana mélyen hallgat. A benyíló ajtaja felesattan és az ajtóban megjelenik a nagyságos főtisztelendő igazgató, címzetes kanonok, pápai kamarás, stb. Magas, nagyon szikár alak, keskeny, szinte aszkétás arc és ajak és nagyon eleven, mélyennéző világoskék szempár. A kora negyven-től hatvanig, pontosan meg nem határozható, hosszú mutatóujján nagy pecsétygyűrű, derekán lilaszínű cingulus.

Az igazgató (a finom kenetesség hangján, miközben mindkét kezét nyújtja a belépő felé): Áá, egy kis leányvendég! Hát mi újság maguknál? Tessék beljebb kerülni. (A belső szobába vezet.) A leány: A városi felsőbb leányiskolából jöttem, — az internátusból, — nagyságos ur!

Az igazgató (jókedvűen): Azt látom a kalapján, csak maguk viselnek most ilyen kis kereket. Ide üljön, kisleány, az öreg dívánra, ne féljen, nincs ott tűkör. A felől férjhez mehet!

A leány: Oh!... (Megint szétlesked a szobában. Meglátja a nagyságos ur ágyán a gyönyörű kézi-hímzésű terítőt, az imázsá-molyt és a dohányzóasztal csizafaberakással.)

Az igazgató (tapintatosan az ellenkező oldalon ül le, egy karosszékbe, szemben a leánynyal):

No most már elmondjuk szépen, hogy mit akarunk, nemde, kisleány!

A leány (magában mosolyog, mert eszébe jutott, hogy egy mértanórán éppen hetvenkétszer mondta a nagyságos ur ezt a szót "nemde!") Ok meg számolták. Aztán elkomolyodik): Kérem jöttem, nagyságos igazgató ur! Nagyon szépen kérem, legyen olyan kegyes és írja alá nekem ide, hogy érdemes vagyok-e stipendiumra. Azért folyamodtam. Itt az igazgató önagysága kártyája. (Átadja. Magában: Csak hogy már elmondtam. Tul vagyok rajta!)

Az igazgató (átnyúl az asztalon az íróasztalra. A kezük nem ér össze): Ahá, látom. Hát elintéztük, persze, persze! Lássuk csak! A neve Bognár, ugy-e?

A leány: Bognár Mariska, kérem.

Az igazgató: Várjon csak! Rokona az a Bognár, nemde, aki itt főtitkár a biztositónál?

A leány: Az a nagybátyám.

Az igazgató: A Pali, ismerem jól, az derék fiú. Most házasodik, nemde?

A leány: Igen, megházasodik és én épp azért szeretném az ösztöndíjat. Eddig ő tanított engem. Aztán itt már a hatodikba járok, jövőre el kell valahova mennem tovább tanulni.

Az igazgató (tüntető jóakarattal, amíg kedvtelve nézegeti a leányt): Persze, tovább tanulni, tanulni! Egyebet sem tudnak ezek a kis leányok, míg egész bele nem sápadnak, beleöregszenek. Okvetlenül kell az, hogy maga pályára menjen!

A leány (egyszerűen): Kell! Nincs nekem szüleim. (Mosolyogva felnéz rá): Aztán meg, nekem igazán nem árt.

Az igazgató (nevet és felhúzza a szemöldökét): Azt látom. Hát persze, persze! A magam részéről a legszívesebben segítek. Várjunk csak, hisz én emlékszem magára. A harmadik padban ült, középtűt, és magácska volt az, a ki üdvözlőbeszédet mondott a névnapomon, most félve, nemde?

A leány (szerény mosollyal): Én voltam.

Az igazgató (töprengve): Igen, igen! Az nagyon szép beszéd volt. A Röntgen-sugarak is benne voltak, nemde?

A leány: Igen!

Az igazgató: Hogyha az ember lelkébe is bevilágítanak, a maguk lelkében csak tanítványi hálát lehetne látni.

A leány: És szeretetet... (ijedten elvörösödik).

Az igazgató (nagyon jókedvűen nézi a zavart gyereket): Háá! Tehát szeretetet. No várjon, Mariska, most kérdezek valamit, de egészen őszintén feleljen. Most én nem vagyok az igazgató ur! Mondja kérem, ugy-e, az ember sohasem lehet szeretetreméltó, ha a kathedrán ül? Ugy-e, nagyon kiállhatatlan minden tanár?

A leány (nekibátorodva, hangosan): No azt nem mondhatnám. Különösen az igazgató ur!

Az igazgató (előtt mind utáltak a mértant, bizony, most mindenki örül,

hogy az igazgató ur helyettesíti a Kérészt, Kérészy tanár urat. Az igazgató (akik mindjobban meglátszik, hogy ma egyébként is különös jó hangulatban van): No, ez derék, derék! Erre a valamásra iszunk egyet, egy kis jó narancslikőrt. Magam csinálom. Most inni fog az egész hatodik osztály nevében... (A szép könyvszekrény esukott oldalából kiesi poharakat emel ki, tálcat, tiszta terítővel, üveg, mellette sütemények.)

A leány (magában): Milyen kedves hozzám, igazán nagyon kedves. Majd fogok mesélni a leányoknak.

Az igazgató (miután mindent elkészített, leül, most már közelebb a leányhoz, a díván melletti karosszékbe): Igy, most koccintunk! (Tölt.)

A leány (óvatosan bizalmaskodva): Kinek az egészségére?

Az igazgató (nevet): A Kérészy tanár urért, hogy minél hamarabb meggyógyuljon és folytassa a mértant. (Isznak.)

A leány: Ó! Hiszen felülünk meggyógyulhat, de még ezidén jobb volna üdülni neki. De persze, mi terhére vagyunk a nagyságos urnak!

Az igazgató: Dehogy is! Korán is volna, még csak két órán próbáltam magukat, kis leányok. Sokkal jobbak, figyelmesebbek a fiuknál. Aztán maga, maga valódi kis tehetség, Mariska.

A leány: No, a mértanban...

Az igazgató: Hát nem a mértanban. A fogalmazásban. Az irodalom tanára el van ragadtatva magától és mindenütt emlegeti. Én is megnéztem az utolsó dolgozatát, Mikésről, nemde? A bevezetés gyönyörű, pedig az iskolai dolgozat volt.

A leány: Jé, Hogy emlékszik a nagyságos ur!

Az igazgató: Meglehetősen tudok emlékezni. Például magukat ritkán látom, de el tudnám sorolni mindnyájuknak a nevét, úgy a hogy sorba ülnek a padokban.

A leány (bátor és kissé kötekedő mosollyal): Hát ki ül a második pad szélén, a kályha felől?

Az igazgató: A szélén, várjunk! Egy jóképű szőke leány, olyan nagy koszoruba van a haja, szép, magastermetű, Appel Melanie, nemde?

A leány: Nagyszerű! Ugy-e, ő okos leány, igazgató ur?

Az igazgató: Hogy okos-e, nem tudom éppen, de olyan öntudatos, értelmes nézése van. Szimpatikus leány, nemde?

A leány: Jaj, ezt megmondom neki, — hogy fog örülni! Jaj, — de mennyire fog örülni neki a Melanie!

Az igazgató (előrehajol, érdeklődve): Hát mért fog örülni annak?

A leány (ujra pirosan): Azt nem mondom meg, az csak olyan gyerekség. Az iskolában —

Az igazgató (még jobban főlé hajlik és a díván karjára könyököl): No nézze meg az ember! (mosolyog.) Nekik titkaik vannak. Ez forradalom! Majd erősebb eszközökhöz nyulok! (Keskeny állat húzogatja a kezével és kitarthatóan, erősen nézi a leányt.)

A leány: Jaj Istenem! Hát az semmi! Csak hogy azelőtt Appel Mela is utálta a mértant, most pedig csupa egyesekre felel és egyebet se tanul. Az ugy van — nálunk mindenkinek megvan a maga — — kedves tantárgya — —

Az igazgató (egyre mosolyog és merőn nézi rá, szinte fogva tartja a tekintetével): Hát magácskának, persze az irodalom!

A leány (elfogódva): Igen, de — — nem ugy! —

Az igazgató (felkacag): Hogy!

A leány: Nem tudom — —

Az igazgató (a két ujjával egyszerre átfogja a leány karját és erősen tartja): Nos, nos! Meg kell magyarázni!

A leány (nem mer mozdulni, nagyon zavartan): Csak ugy, hogy én nem sütöm ki a hajam magyar órára, sem a legszebb bluzt nem veszem fel.

Az igazgató: Melanie fölveszi?

A leány: Föl, a mértanhoz. És titokban olyan hideg vasba esavarja a haját, mert sütni tilos az internátusban, a szőke leányok azt majd mind csinálják.

Az igazgató (egyre erősen fogja a karját): Csak a szőkék! Ez baj! Tehát a maga haja sütetlen marad!

A leány (érezni kezdi, hogy a karja átmelegszik): Oh, az magától is borzas! (Mint egy megbüvölt madárka, zavartan, sebesen csiesereg): Én nem igen gondorítom. Csak egyszer soppfi csináltam meg, az önképzőkori ülésre, mikor szavaltam. Akkor Tóth Margit nagyon lebrált, de az igazgató ur megsajnált és azt mondta, hogy a bírálat hibás és megdicséret engem. Pedig igazán nem tudok szavalni, csak beugrártak. Gyöngye a hangom.

Az igazgató (piros homlokkal): Nos? (A másik kezével a díván háta felől a leány derekához ér, a leány hátrahanyatlik kissé): Nos? Maga kis boszorkány. Kedves kiesi boszorkány! (Arcával a haját érinti.)

A leány (magában): Ez nagy dolog, tudom. Ilyen még egyikkel sem történt! Talán nem is mondom el egy leánynak sem. Fel kellene ugrorni, de nem lehet! Aztán még van idő! Hisz ez még nem baj, ennyi még nem baj!

(Kívülről zaj hallatszik és a növendékifjú hangja, aki a külső szobába bevezet valakit): Tessék, tessék! A nagyságos ur odabent van!

Az igazgató (még egyszer görcsösen megszorítja a leány karját, aztán elengedi. Halkan, fajtott indulattal): Várjon meg itt, csak várjon, majd visszajövök! (Ki akar menni az első szobába, az új vendég elé.)

(Késő. Egy termetes, kővércu asszonyság tágít be az ajtón. Bámész arcot csinál. A szemé ki van sirva, a hangja vontatott, éneklő).

A termetes asszony: Nagyságos igazgató ur! A fiam dolgában jöttem, annak a rossz fiúnak. Szegény özvegy asszony...

Az igazgató (erőt vesz magán, elrejtje kedvetlenségét, sápadtan és stereotip mosollyal nyújt ke-

(Folytatás a 3. oldalon.)

A színház,

mi örül

tendők óta es

nagyon szegé

gyetlen olyan

kijött volna

kum s lárm

csit. A színe

magáról. Oly

intézet féle

tak az embe

meg a vas

Egy óriás, öt

szer lehetség

neki, hogy b

divatba jöjje

den más tá

gás, éhség v

erre az esett

ta, a ki nem

vágyának, s

kapkod val

volt a láb, v

dás. A körm

valamit a s

Az igazga

jött a szính

rényekből

nagy esomó

san kutatta

gyöt. Ebben

tette a judi

a szinpadra

lőtt a mere

kön egy-eg

nést, a kit

hatott és je

neki egy

könyvből. M

gatta, rend

letlenségi

Boszankodo

nokságával

írásokat, a

dők óta bev

mokban. Az

rabokat, es

kezébe is,

sziklát, ma

aranyra, a

valahol.

Egy regg

nem minde

sza a rábiz

— Nézz

itt mintha

pant egysz

a Duna, ha

lassan, de

— Olvas

A darab

ka volt. K

beszél tör

ha csak ug

volna le b

talán ott,

tradt. Nag

előtt ismer

megfestve

ber travé

metlenül s

szegény és

züllik, me

sága. A ve

olyan, a m

tak beren

esomó szé

gal pislog

göresesel,

rol az egé

gyéből va

Egy naiv

merősége

Szavere

maturgián

régiből ép

a drámáb

ráit; egy

tás, ami,

ember, a

rettenetes

A szerző

IRTA: THURY ZOLTÁN.

A színház éhes volt már valami örült nagy sikerre. Esztendőök óta csak úgy élt valahogy nagyon szegényesen, nem volt egyetlen olyan estéje se, a melyen kijött volna a sodrából a publikum s lármázott volna egy kicsit. A színház nem beszéltett magáról. Olyan igazi hétköznapi intézet féle lett, a mit megszoktak az emberek, mint az ebédet meg a vaesorát, kopott, fakult. Egy óriás, ötven esztendőben egyszer lehetséges tombolás kellene neki, hogy beszéljenek róla, hogy divatba jöjjön, és uralkodjék minden más társmok felett. Sívárgás, éhség volt már a vágyakozás erre az esetre. A legutolsó körítés, a ki nem tudott nevet adni a vágyának, szintén érezte, hogy kapkod valami után; ragadós volt a láb, valóságos erőszakoskodás. A körmükkel akarták kiásni valamit a semmiből.

Az igazgató mindennap korán jött a színházhoz. Az ócska szekrényekből maga elé rakott egy nagy esomó régi darabot, s lázasan kutatta közöttük a gyönyögt. Ebben a hajzában elvesztette a judiciumát. Le, le szaladt a színpadra, föltaszígtat maga előtt a meredek, csavaros lépcsőkön egy-egy rendezőt vagy színezt, a kit éppen galléron foghatott és jeleneteket olvasott föl neki egy rongyos, fakóbetűs könyvből. Mikor már más is hallgatta, rendesen kitűnt, hogy a letlenségen akadt meg a szeme. Boszankodott s a kincskereső konokságával bujta tovább a régi írásokat, a melyek már esztendőök óta heverték a nagy almáriumokban. Aztán szétosztotta a darabokat, csakányt adott a mások kezébe is, hogy csak vajújék a sziklát, majd csak ráakadnak az aranyra, a minek ott kell lenni valahol.

Egy reggel az egyik rendező nem minden szó nélkül adta vissza a rábizott darabot.

— Nézze öregem, mondta, ez itt mintha ígérne valamit. Ropant egyszerű, úgy folyik, mint a Duna, nagy mederben szélesen, lassan, de hatalmas.

— Olvassuk!

A darab tényleg érdekes munka volt. Klasszikus igazsággal elbeszélte történet, a melyben mintha csak egy találmányra eresztették volna le háromszor a függőnyt, talán ott, a hol az író már kifáradt. Nagy, a közönség átlaga előtt ismeretlen nyomorúság volt megfestve benne, egy fiatal ember tragédiája, a ki mert türelmetlenül szerelmes, elvesz egy szép szegény és ostoba leányt s aztán züllik, megöli az asszony butasága. A vége szegényember-halál, olyan, a milyent a mosonák szoktak berendezni maguknak. Egy esomó szén kékes, gyilkos lánggal pislog a kályhában s egy kis göreses, önkívületben átvándorol az egész familia a síralom völgyéből valami másik völgybe. Egy naiv léleknek hallatlan vakmerősége volt az egész munka. Szuverén megvetése minden dramaturgiának, új iskola, a mi a régiektől éppen csak azt vette át a drámába, hogy beszéltette figuráit; egy kiszámíthatatlan alkotás, ami, ha akad olyan elszánt ember, a ki színpadra viszi, vagy rettenetes nagyot bukik vagy e-

gyenesen fölmagasztosul, mint a szentek. Az pedig, a ki írta, vagy nagyon sokféle fából faragott talentum, vagy a világ legártatlanabb zsenije, a ki semmiről sem tehet, arról se, ha az ölébe kapja a publikum s a karjaiban hordozza meg, mintha Messiás lenne, a ki megszületett mindnyájunk jóvoltára.

A két borotvált képű színház-boltos sunyin pislogott össze. Egyik se akart előre nyilatkozni; már az járt a fejükben, hogy egymás nyakába sózzák majd a felelősséget s elkaparintják egymástól a fölfedezés diesőségét.

— Megvernek valamennyifütket.

— Leszednek a színpadról. Meg esőkölnak.

— Bolond, ámbár az is megeshetik.

— Előadjuk?...!

— Próbáljuk meg. Mit veszíthetünk vele?

— Irasson hát az atyafinak... hogy hívják?

— Tóth Balázs.

— ...hogy előadjuk a darabját s tíz százalékot kap s ha lecsépülök, hát magára vessen.

És lázba jött az egész színház. Előbb egy kicsit hidegen fogadták a színészek a darabot. Megborzongtak tőle. Aztán belemelegedtek, törték magukat utána, délelőtt, délután próbálták, a lélegzetüket is visszafojtva, lesték egymás ajkain a szót megdöbbenve a képtől, a mi ebből a sötétségből kidomborodott, aztán siet-tették az előadást, át akarták esni rajta vagy erre, vagy arra; készületlenül is nekimentek volna már; vénjét, fiatalját egyformán vissza kellett tartani. A közönség is érdeklődni kezdett. Tóth Balásról százféle híresztelés kelt szárnyra. Bizonyosat nem tudott senki. Mondták azt, mondták azt, vidékről jöttek is levelek, hogy egy ideig a Bánságban lakott, aztán Debrecenben ment, tovább is kísérték az utján, de egyszerre csak nyoma veszett. Ő maga nem bujt elő, valósággal kurrentálni kellett, hogy csak valahogy nélküle ne essék meg a premiere.

Az előadás előtt két nappal érkezett tőle levél a színházhoz. A titkár végigkiabálta vele a folyóskát, míg eljutott vele az igazgatóhoz.

— Megvan, megvan!

— Ki?

— Tóth Balázs... Direktor ur, itt van Tóth Balázs. Itt a levélben... Azt írja, hogy küldjünk neki tizenhat forintot, mert másképpen nem tud feljönni a darabjához. Kért ott mindenféle pénzt, de nem adtak, hát kénytelen alkalmatlankodni...

Az előadás előtt alig néhány perceel érkezett meg Tóth Balázs. Félénk egy kopott ember volt. Tétován bámult bele a világba. Közönyösen, minden érdeklődés nélkül járt a színpadon, óvatosan kikerülve mindent s fény nélküli nagy szeméit lelecsukta egy-egy hosszú pillanatra, mintha bántotta volna a sok gázláng fénye. Már majdnem fölhúzták a függőnyt, a mikor még is ráhatározta magát, hogy kér valamit attól a barátságos embertől, a ki olyan szívesen vezetgette erre-arra.

— Itt van a feleségem is, meg

a gyermekek. Könyörgöm, ha valami helyet kaphatnának...

— Hol vannak?

— Itt túl a vendéglőben, a hova beszállottunk...

Egy rongyos csapszékéből keltett előkeríteni őket. A zenekarba tettek be még egy pár széket nekik s a zsufolt színházban egyszerre kitalálták, hogy kiket vezetett be a szőnyegajtón a titkár. Egyszerre zsongani kezdett az egész ház, az asszonyok fölásgokodtak, egymás feje fölött nézték meg azt a kidudorodott ajku, széles orru, durva kezű asszonyt, a ki a székeken a gyermekekkel egyetemben, elhelyezkedett. Egyszerre hangos lett a csalódás. — Hát ilyen? Az író felesége? — Valamit megsejtett a zsbongásból az asszony is, mert félénken hátrapislogott, olyanforma alattomos pillantással, mint a megriasztott állat. Szeretett volna kimenekülni innen, a hol annyian nézik s magában szidta az urát, hogy minek csinál ilyen ostobaságokat. Így idecepelte őket ennyi ember közé...

De már fölhúzták a függőnyt. Egy-két szék ülését még lecsapták itt-ott, gyorsan elkészült egy esondés félóra a publikum s fönn a színpadon megindult a szegényes, végtelenül egyszerű, megdöbbentően igaz akció. A közönség összezsongodott, a lélegzetét visszafojtva hallgatott; megállottak, mint valami nagy szárnyu madarak, lankadtan lehullottak a legyezők. A levegőben tisztán lehetett hallani egy betévedt dongót, a publikum idegesen kapkodta a fejét föl a mennyezet felé s mikor a színpadon a szegény diurnista, a passziv nyomorult, valami keserves megpróbáltatás terhe alatt összerokadt és az asztalra esve sirni kezdett, sóhajtni kezdett a földszint. A közönség belebolondult az emberébe. A blazirt főváros egyszerre gyermek lett. Megvette a levegőt, a mi kiáradt a színpad nyomorúságából, megindult a szegény ember utján s aztán nem hagyta el egy pillanatra se. Megütődött kis-sé, mikor rapszodikus tempóban ott boccsátották le a függőnyt, a hol legkevésbé várta, de aztán megértette a dolgot. Ez egy olyan történet, a mi akkor igaz, ha nem szenirozzák fufangos színpadi emberek, maga a világ, az élet; és fölállott az egész nép, tombolt a színház, valósággal őrvongott ez a sok ember, hogy az asszony elől a zenekarban reszketve bámult szét az egész házban.

Mikor egy színész meg egy színésznő között kijött Tóth Balázs és meghajította magát, egy pillanatra esond lett. A rendező feketé kabátért szaladgált, hogy ráadják ebben az ünnepi momentumban, de a direktor visszakiabálta.

— Hagyja, maradjon olyan a milyen... Igy szép az.

És a szerző úgy jött ki a közönség elé, ahogy kiszállott a harmadik osztályu vasuti kocsiból. Hosszu nagykabát volt rajta, tele fehér szőrrel, mert az uton magára vett még egy pokrócot is, a lábain szélesre taposott nagy sáros eszima, behuzva a szűk nadrág alá, a nyaka körül csavarintva egy nagy piros sálba, a minek a két vége elől a ka-

báton lógott, az egyik kezéből se-hogyse eresztette ki a sapkáját, mintha félne, hogy ennyi ember között ellopja valaki s esetlenül hajlongott. Az arcát előntötte a vér; mialatt még jobban kiszöktek a pofacsontjai, a szája folyton járt, mintha mondott volna valamit s komikus lett volna, ha nem olyan végtelenül szánalmas, éhes, betegformájú ember. A csöndre egyszerre még hangosabb lett a tombolás. Az asszonyok kendőket lobogtattak, egész esomó rózsát, szegfűt dobáltak neki föl a színpadra, a gyöngé dobók virágai csak a zenekarig jutottak s behullottak a kótatartók közé; tapsolt, a padlót verte az egész színház s nem akarták visszaengedni a színpalak mögé a szegény vedlett embert. Mikor lassan lefelé indult a vasfüggöny, dühöngve tiltakoztak az erőszak ellen s Tóth Balásnak még a kis ajtó mögé is ki kellett jönni néhányszor, a mig lassan-lassan lecsöndesedett a tömeg.

Odabenn reszketve esett le egy székre. Az igazgató szorongatta a kezeit s ugrált körülötte, simogatva még a pillantásával is ezt a csodaembert.

No, ugy-e jól tettük, hogy ki-ástuk. Nagy dolog, óriási dolog...

A szegény ember hitetlenül bámult maga elé, mintha álmodnék, — Nem hittem, nem hittem...

Tovább is még folyton nőtt a siker. Hallatlan lett, csudát művelt a publikum. A darab végén már vonszolni kellett ezt a szegény nehézlábu embert. A közönség sem akart hazamenni. Mikor már ürült a színház, ugyanaz a publikum rohanta meg a pénztárat, a mely végignézte a darabot. Látni akarták holnap is és nagy tömegben gyűltek össze a színpadi bejáratnál, éljenzve azt a félszeg, hosszú, sovány embert, a ki a direktorra támaszkodva, botorkált lefelé a lépcsőkön folyton azt hajtogatva:

— Nem hittem, nem hittem...

Mikor este már egy kicsit ivott, akkor eréd meg a nyelve:

— Azt hittem, hogy az lesz a végem. Bedugom egy este a kályha szelelőjét, megtömöm szénnel, aztán reggelre fölfordulunk mind. Hát irtam; gondoltam majd meg-sajnálják, a kik itt maradnak.

EGY NEGYED ÓRA

(Folytatás a 2. oldalról.)

zet a vendégnek. Azalatt a kis leány feláll, hirtelen elsimitja haját, gyűrött ruhaujját és vörösén, ziháló lélekzettel kifelé indul. Az igazgató helytel kinalja az ujjait, aztán pár lépést tesz a kis leány után. Szárazon és jó hangosan): Tehát az ügye rendben van, nemde, kisasszony? Az írásait holnap átküldöm a direktor-cének, a legjobb ajánlatot írom rá. Isten önnel! Üdvözlöm a bácsit, Pali bácsit!

A esonka Diana (az átsuhanó leányhoz): Szaladj, siess, siess! (Int a nyilakkal.)

A napos tanulóifju (miközben kaput nyit, ránéz a lihegő, arcából kikelt leányra és a bajuszkája alatt fiatalos maliciával gúnyosan mosolyog).

A temetés

MÉG öt nap Amerikáig! Igy kiáltott e reggel minden száj és ez az öt nap hosszabbnak látszott, mint a mögöttünk levő tizenhét. Mert van a lélek ernyedésének valami különös törvénye, a mely szerint lassan, loppal növekszik az emberben az élet megünzése, a végső ellankadás, még a derült, vidám percekben is; és ha elkövetkezik egy rossz óra, azt érezzük, hogy ránk szakad a mögöttünk levő időnek egész gyűlöletes terhe, nem jutnak többé eszünkbe a jó pillanatok és úgy rémlik, mintha szüntelenül gyötrődünk volna. És ez a tizennyolcadik nap rossznak ígérkezett. Fekete és szürke felhők szakadozott iva nehezedett a tengerre. A víz színe néhol olyan volt, mint az összerézott olajé; másutt nedves hamunak vagy fekete kátránynak látszott.

A hajóorrban és a hajófarban csoportok verődtek össze. Szájról-szájra járt a hír, hogy az öreg piemonti paraszt, a ki tüdőgyulladásban feküdt, meghalt az éjjel. A halottas bizonyítványt hajnalhasadtakor már alá is írta két tanu a kapitány szobájában, miután az orvos megállapította a halált. Bár az ilyen eset nem ritka hosszú utazásban, ennyi ember között, oly nyugtalan szomorúság fogott el mindenkit, mintha valamennyiünknek szólna ez az intő jel. A hölgyek a földézetten utját állták az orvosnak; tudni akartak minden részletet. És az orvos beszélt, az ő nyugodt, szelíd arcával. Az bizony nagyon fájdalmas jelenet volt. Az öreg halála előtt látni akarta a mestrei kisasszonyt, a kivándorlók jötevéjét, és átadta neki pénzeszkéjét meg az iratait, hogy juttassa egyetlen fiához, a kinek fölkeresésére indult Amerikába. Aztán kétségbeesett halálharcot vívott a szegény. A pap nem bírta rávenni, hogy megadással fogadja a halált. A mint körültekintett az ágya mellett állókön s a hajókorház sötét fülkéjén; szemében kimondhatatlan félelem állt, egy gyermek rettegése, akinek itt kell meghalnia, az óceán közepén, tudva, hogy sirja nem lesz. Mindkét kezéve belesimpajkodott a kisasszony karjába és csak annyit mondott: Oh me fiul! Oh me pover fiul! Ó fiam! Ó szegény fiam! Aztán kétségbeesetten rázta a fejét. Mikor meghalt is, csupa könyv maradt rémülettel torzult öreg arca. A kisasszony szinte úgy kellett fölvenni a földézetre; alig birt visszavánszorongni kabinjába.

A hajóorrba mentem, a kivándorlók közé. Itt oly sokadalom volt, mint valami kisvárosi piacon reggel, ha éjszaka büntett történt a környéken. Asszonyok esődülete, fecsegése; a tisztesség kedvéért külsőképpen szomoruan, de igazán véve örömmel, hogy van valami rendkívüli dolog, amiről beszélni lehet. És mindnyájunkban ott, a mit a halálhír szokott bennünk kelteni: az életnek élénkebb és kedvesebb érzése. Meghányták-vetették a temetést: mikor lesz? hogy lesz? melyik oldalról dobják be? és fejfelé vagy lábál? Fureszánál fureszabb dolgokat emlegettek: hogy mez-

telenül vetik a tengerbe, nyakára kötött ágyugolyóval; hogy bekátrányozott ládába teszik, megvédeni a ragadozó halak ellen, mint azt a törvény kívánja. Akadtak néhányan, a kik már látták, hogy cápák közelednek a hajóhoz: megéreztek a halottságot. Sokan fel is kapaszkodtak a korlátra, nézni a cápákat. A kórház ajtaját valóságos ostromolták: látni akarták a halottat, de egy őrtálló matróz viszszergette őket.

Főnt a hajóorr földézetén a zöldzubbonyos vén lombardiai békétlen prézsmítált átkozódva, fölemelt mutatóujjal.

— Egygyel megint kevesebb! Megyünk előre! A szegények husát odadobják a halaknak. Erre az öregre már első nap kimondták a halálos ítéletet. Alkalmasint nem adtak neki enni.

Aztán elmondta, hogy jó husleves helyett mosogatólélet küldtek a betegnek, és meg hagyták halni anélkül, hogy egy párnát tettek volna a feje alá. Különböni nem is ez az utazás első halottja; de a többi eltitkolták, éjnek idején az első helyről hajigálták őket a tengerbe.

— De majd elérkezik az ítélet napja! kiáltotta fenyegető hangon.

Az ebéd nem volt valami vidám. A kapitány és egy chiliti öreg utas között szomorú vita támadt azon: vajjon a lábára akasztott sulyokkal tengerbe dobott halott leír-e a fenékre vagy pedig a vizek iszonyu nyomása lefoszt róla minden lágy részt s csak a csontváz sülyed egészen alá. A kapitány az utóbbi véleményt vallotta. A chiliti ellenben azt erősítette, hogy a víz nyomása egyenlőképpen osztódik szét a szövetekben, minden irányban egyforma erejű, tehát a test épen marad. Majd arra tértek át, hogy mily gyorsan sülyed, hogyan fokozódik a kezdő sebesség és mekkora az óceán legnagyobb mélysége. A halottnak legalább is egy óra kell, míg befejezi függőleges utját.

— Azaz, mondá a Chilibéli, a holttest olyan tengeráramlások utjába is akadhat, a melyek aztán ismét felsodorják, alulról nagyobb magasságokba.

Szomszédom, az örökké hajótöréstől féltő ügyvéd, remegni kezdett a fölfelé kalandozó halott gondolatától. De mégis emberül megült helyén. Ekkor azonban a génuai urnak az a szerencsétlen gondolata támadt, hogy elmondja, mit olvasott egy newyorki lapban: egy buvár leszállott egy elsülyedt hajó romjaihoz; ott álltak a vízben a hajótörötték rémségesen felpuffadt holtteste, kidüledt szemekkel, leestett állal; mikor rájuk vetődött a lámpa fénye, a buvár szívében megfagyott a vér és mint az örült menekült el onnan. Erre aztán az ügyvéd nem birt többé uralkodni magán; felugrott és lecsapta villáját a tányérra: "Lehetnének az urak egy kis kimélettel!" és kirohant. A kapitány boszus lett, nem szólt többet és az ebéd csöndben végződött. De mikor fölkeltek az asztaltól, a génuai ur vidám arccal közele-

dett hozzám és a fülembe sugta: "Éjfélskor!"

A temetést titkon éjfélskor tűzték ki, hogy a harmadosztályú utasok ne esődüljenek össze. A komiszárius azt a hirt terjesztette el közöttük, hogy reggel négy órakor lesz. Éjféltre beborult, csak egy hosszú, világos esik maradt a nyugati szemhatáron, mint egy szelelőrs az ég rengeteg fekete köpönyegén. A tenger tiszta, a levegő mozdulatlan. Ha nincs egy-két lámpa a földézetten, csak tapogatózva lehetett volna járni, mint a hajófenékben. Előre menve, hallottam a marseillei ur szavát, a mint hatásos hanglejtéssel dicsérte, mily költői gondolat az óceánba temetkezni és aludni e végtelen egyedülvalóságban: "J'aimerais ça, moi!" Egynehány utas feljött a harmadosztályú háloteremből és hallgatagon nézegetett körül. A földött folyosó alatt nagy léptekkel, lassan a nápolyi pap közeledett, karingben, stólásan; előtte egy matróz vitte a szenteltvízes medencét.

A hajóorrban, az asszonyok háloterménél, egy csoport állt. A pupos matróz lámpája megvilágította az areokat: ott volt a kapitány, a komiszárius, egy pár elsőosztálybeli utas, itt-ott egy-egy matróz; a csapszék mellett vagy husz kivándorló lappangott. Mikor a pap odaért, mozgalom támadt: a csoport félkört formált. E pillanatban ruhasuhogást hallottam a hátam mögött: főnt a kapitány erkélyén a mestrei kisasszony és nénye állott a sötétségben. Azt hittem, hogy a holttestet szokás szerint a hajóorr magas földézetéről fogják a tengerbe dobni, hát nem értettem, miért marad mindenki itt a földszinten; mikor a kapitány egy intésére két matróz kinyitotta a korlát oldalsó ajtaját.

Ez alatt úgy rémlett, mintha a gözös lassabban menne; és pár perc múlva, esodálkozásomra, meg is állt. Nem tudtam, hogy ha elöl dobják le a halottakat, a hajó meg szokott állani, nehogy a felkavart víz sodra a csavarnak találja vinni a testet.

Most mindenki elhallgatott és a lámpavilágnál láttam a kapitány vörös, álmatlan arcát. Nyilván nem volt inyére, hogy jelen kell lennie ezen a ceremónián. Mereven nézett a korlát nyílása előtt lábánál heverő hosszú deszkára.

Hangok hallatszottak. Mindenki arra fordult. A hajóorr földézetén alatt lámpafény villant meg és rögtön eltűnt a betegszoba ajtajából három matróz, a mint valami formátlan, ágynemű-bu-gyorhoz hasonló holmit hozott. Mindenki hátrált, helyet adni a jövőknek, aztán néhány matróz segített a deszkára tenni a terhet. De keresztbe fektették.

— Per drito, brüttoi! Egyenesen, ti oktondiak! mondta a kapitány halk hangon.

A matrózok erre hosszában

Irta: EDMONDO DE AMICIS.
— Sull'Oceano könyvből. —

nyújtóztatták el a holttestet, láb-bal a tengernek. A lábára csatolt nagy vaspántok zörögtek a deszkán. A halott fejestül zsák módjára varrott fehér lepedőbe volt burkolva; alatt derekalja, két oldalt fölhajtván s az egész körülkönye kötéllel; a pántok kilógtak a nyalábból. Az egész olyan volt, mint egy árucesomó, a melyet hurcolkodáskor nagy síetve összecsapnak. A test úgy megkisebbedett, megrövidült, hogy gyermeknek nézhetne volna az ember. A lepedő felsőéből kilátszottak egy láb meztelen ujjai. A vászon alatt hegyeselő orr és áll eszembe juttatta azt a móhón vágyó kifejezést, amely e szerencsétlen arcán ült, mikor először láttam őt ágyában; a sővárgást, hogy majd Amerikában megtalálhassa fiát. És a fiu ez órában tán valami fakonyhó födele alatt aludt a vasut mentén és boldogan álmodta, hogy pár nap múlva viszontlátja az ő szegény öregét. Mindenki odaszögezte szemét a lepedő alatt rémlő arera, mintha azt várnák, hogy megmozdul. Oly ünnepi, mély csönd és nyugalom uralkodott körül, mintha mi volnánk az egyetlen élők e világban.

— Önön a sor, tisztelendő ur! szólt a kapitány.

A pap odaált a korlát nyílásához, belemerítette kezét a matróz medencéjébe és meghintette a halottat.

Mindenki levette a kalapját; egynehány harmadik osztálybeli utas letérdelt. Hátratekintettem; térdepelt a mestrei kisasszony is, két kezével elfodta arcát a homályban.

A pap sebesen kezdte recitálni: De profundis clamavi ad te, Domine; exaudi vocem meam. Sok szózat felelt rá: Amen. Két lámpa rőt fényt vetett a mozdulatlan, szomorú arcokra; odább már végtelen volt a sötétség. A pap növekedő gyorsasággal mormolta a De profundis verseit és az absolve oremust. Aztán még egyszer meghintette a halottat a szentelt vízzel. A requiem aeternam után mindenki fölkel.

— Andemmo! szólt a kapitány.

Két matróz megfogta a deszka két végét, lassan fölemelte és a gözös szélére tette, úgy, hogy egy negyedrésze kifelé állt a párkányon. Mikor fölvetették, azt láttam, hogy valami fekete mozdul meg a halott mellén. Oda léptem és megismertem a kisasszony fekete keresztjét.

A lámpákat feltartották.

A két matróz lassan fölemelte a deszka belső végét; a test csuszni kezdett...

És most bensőmben felhangzott a haldokló kétségbeesett szava, mintha egy óriás, az egész óceánon uralkodó kiáltás harsogna: Oh me fiul! Oh me pover fiul!

A test kisiklott, eltűnt a sötétségben, nagyot csobbant. A matrózok hirtelen becsukták a korlát ajtaját, aztán mindenki eltűnt onnan, mint az árnyékok. Mikor visszaértünk az első helyre, a gözös már ismét javában ment, a szegény öreg pedig megszerte tőlünk folytatta magányos utját a melység felé.

testet, láb...
bára csatolt
etek a desz-
szak mód-
edőbe volt
kalja, két
egész kö-
pántok ki-
Az egész o-
rúcsomó, a
or nagy si-
A test úgy
megrövidült,
hette volna
sléséből ki-
meztelen. új-
egyeselő orr
ta azt a mo-
st, amely é
ült, mikor
ában; a ső-
Amerikában
Es a fiu ez
akunyhó fő-
ásut mentén
A, hogy pár
tja az ő sze-
hki odasző-
alatt rémlő
árnák, hogy
nepi, mely
uralkodott
mi volnánk
világban.
sztelendő ur!

orlát nyílásá-
ezét a matróz
meghintette a

a kalapját;
k osztálybeli
ratekinttettem;
kisasszony is,
areát a ho-

zdte recitálni:
vi ad te, Do-
m meam. Sok
men. Két lám-
t a mozdulat-
ra; odább má-
téttség. A pap
zgal mormolta
rseit és az ab-
an még egyszer
ttat a szentelt
aeternam után

olt a kapitány.
fogta a deszka
fölemelte és a
úgy, hogy egy
állt a párká-
ették, azt lát-
fekete mozdul
illén. Oda lép-
em a kisasszony

artották.
assan fölemelte
ét; a test csusz-
ben felhangzott
gbeesett szava,
az egész oceá-
áltás harsogná:
me pover fiu!

eltűnt a ső-
t esobbant. A
p becsukták a
ztán mindenki
nt az árnyékok.
nk az első hely-
ismét javában
öreg pedig mesz-
tta magányos ut-
lé.

Agarak, lovak, hölgyek pillanatok alatt elrohogtak és az itur hosszú orral, tájtékot turva maradt a gyöp közepén. Harag-
jában mi tehetett volna tőle? Boldogabb-
végére fordította a bikaesökös fitykösét, és
nyg beledolgozott a szegény tarkába, hogy
a szerencsétlen para makogni kezdett, mint
a tapsifüles, ha az agarak körmök közé ke-
rül.

— Hajrá!
— Ebben a percben felpatant a nyul s a
ta könnyedén.
— En rendeltelkesedre állok, — mondott-
Balázs mosolygott.

— Megkéserevültek ezt meg! — szólott és
ereiben fellobogott őse, Balsai Tibore vére,
aki mert egy lányos háznál kiköszörztek, át
partolt a törökökhez és rablancra fűzte az
egész famulát: bosszu vágya nagyobb volt,
mint a becsülete és a honszeretete.

— Na! keze ököbe szorult és ajka eltor-
gyult.
szal, billikompos teremmel, tradíciókkal c-
söt magát az agaraszó-családot is, Fidiusz-
egész agaradicsőséget, évszázadok érdemét,
és egyszerűen a feneketlen mocsárba löki az
— 41 —

— 44 —
agar-bacillus és így most Ágotára jöve,
nem állhatta meg, hogy ki ne lopózzék a
birkalegelőre megnézni, hogyan viseli ma-
gát a család szemefénye: a Kormos. Ami
tőle telt, azt a lenhaju Ancsa megeseleked-
te: amint az agarak elugrottak, ő is elkiáll-
tott egypár hajrát, s aztán úgy remegett,
mint annak idején Pelsőcön, amikor éjje-
lente a Banka boszorkány változtatta vé-
resre a tehének tejét s egyizben az ő istál-
lójuk ajtajába is bekopogtatott.

Klárának nevetnie kellett, amikor An-
csa megnyult arcát, ptyergősre álló nagy
száját megpillantotta.

— Hát neked mi bajod, Ancsa? Talán
ellopták a pénzedet? — kérdezte kacagva.
A tenyeres-talpas szolgálo megtörölte a
kötényével szemét és keservesen elkezdett
sirni.

— Megverték a Kormost, — pattant ki
belőle egyszerre gömörös tájszóval, el-
nyújtott magánhangzókkal, mintha forró
kolompér volna a szájában.

Megverték a Kormost!

Tessék, tehát még a cselédleány is aga-
rászik!

Klára még hangosabban kezdett kacagni.

— Elverték, — úgy kell neki! Bizonyosan
kuvasz volt az apja!

Balsai Kázmér a családás után bizalmas
Sasha.
Tényleg ugylis volt. Nézzünk csak be a

tanácskozás a Sasban.
szut forralnak. Most folyik a nagy családi

— Nem távoztak biz azok el, hanem bo-
Egy mindentudó agarasz így szólott:
zé, — kacagott egy másik.

— Azt hiszem, hogy már összeszedték a
sátorfájukat és hazamentek a kuvasznak kö-
zett az itur kék és piros mellényére.

a Kormos iránt s végtelen tisztelettel né-
ber, aki delélt még elfogódva érdeklődött
balra? — kérdezte hetken az a fiatalm-

— Vajjon van-e bátorságuk eljönni a
ta.

bombaként, a közvélemény szívesen fogad-
csak a közvetlenül érdekelte parta hatott
na le Kormost. Szóval, a nagy csatavesztés
esett nekik, mintha az ő agaruk verte vol-
most a Balsai-táborban s ez talán jobban
örömmel képzelték el, milyen pukkadás van
mégis csak kertet. A legtöbben tehát kar-
Kormos, akármi is legyen az, legyen az,
a keztyűt és áperten kimondotta, hogy a
helyes, hogy akadt bíró, aki fölvette velök

Hátrább ezekkel az agarakkal! Nagyon
geznek velem!
Boldog vagyok, hogy a Fidiusz unokái vé-

— 45 —
— Nem volt kuvasz — tiltakozott An-
csa. — Hanem a nagyságos bíró ur leejtet-
te, mert kertelt.

Klárka kacagva kapta fel a fejét.

— A bíró ur? És kertelt a Kormos? Oh...

Egyszerre jó kedve kerekedett, elkezdett
táncolni a szobában.

A balsai agar kertelt; beh nagyszerű!
Megdölt hát az agar-dicsőség, megadták a
döfést a kutya-arisztokráciának, elbántak
vele, ahogy ebekkel illik! A fölfújt hólyag
széjjelpattant s amelyről azt hitték, hogy
az egész világ szeme rajta csüng, a mélyen
tiszelt agar urról kiderült, hogy közönsé-
ges kuvasz. Oh be derék dolog ez! Oh, be
repetett a szive, hogy végre akadt valaki,
aki megdöntse ezt a hiu kártyavárat, széj-
jelüssön az értéktelen eserép között, ame-
lyet bálványként imádtak.

Eszébe jutott Bogdány Balázs és alakja
most rokonszenvesen, barátságos fénytől
övezetten tünt föl. Neki volt hát bátorsága
az előítéletet megdönteni, benne volt annyi
férfias erő megmutatni, hogy amiért a Bal-
saiak évszázadok óta rajonganak, amiért
élnek, küzdenek, üres hiúság, bolond tánc
az aranykutya körül, tulzássá vedlett szóra-
zás, amely a maga vékonyka tengelye köré
fordított minden gondot, szorgalmat, erőt,

A na
ves
tán, gon
zsongit
lan pró
kába fe
lik figy
hogy a
vébe, a
egy tiz
melyben
uri öng
esegni
lenben
píteni a
fáj az,
egy fin
nagyhe
és büszk
gesztus
nek, ne
reskedj
nyosság
bántsd
Ez neki
annál
sebben
teni a
bukott
lan bet
tikáns
egy ne
egy na
kedvelő
tulságos
is írja
mutath
tüzesed
volt a
nem élt
só erde
az volt
halálát
valami
álruháj
dent se
delmes
az igaz
kinek
ez az e
is meg
nek, a
nagyhe
— bold

Mert
a nagy
kéjét,
ges ut
porsó-
mérleg
hogy
relem
gyűrű
te vol
mögöt
síró ár
venké
rában
volt r
magán
eszer
ki a
dulha
felé,
sikolt
lomás
zenéb
árny
habas
képe,
hez s
De

Balsai Klárka minderről nem tudott semmit. Az első hajtsámal már megunta a mulatságot és a helyett, hogy az agarakat követte volna, kiugrott az országútra, a mely jobbra-balra kanyarodva, aranyleveleű nyírták közt vezetett északnak. A tájkép csinos volt: az út itt-ott fehér kövidákon, malomárkos patakokon át vezetett, oldal egy-egy apró falu bádorgatónya pásztorként örködött a juhokhoz hasonlatos összeomló-rülő házak fölött. Ember alig jár erre; néha bukkant csak föl egy parasztkocsi, megrakodva az irtás galjával, a tél hirtökével. A fiatal leány nem szerette az agarászást, mert még otthon sem, nemhogy nagyobb társaságban, ahol száz és száz arcon tündökölt ugyanaz a furcsa szenvedély. Ahig hogy a viágra jött, már kutyákról hallott, az első szó, amit megtanult, ez volt, hogy „hajta”, az első csillant föl, amikor Pille megnyerte az országos versenyt, az első szomorúsággal Lászlás kimmulását találkozott. Es embert esze első megnyilatkozása óta nem volt nap, hogy az agárral százszor és százszor ne találkozott volna. Elkézeseknél másról nem folyt a szó, mint hogy milyen jó, milyen rossz ez meg az az alom, a falakon csupa

III

Nyolc órákor volt a találkozó kihúzó, de már jóval korábban megtelt a terem az agarászokkal, akik gyorsan kapták magukra a trakkot, hogy megvitathassák a Kormos esetét.

A híres agarász-bal színhelye az ágócai szálló ütt-kopott terme volt, amelyet ez alkalomra kismoroltak és a hagyományos fenyőkoszorúkkal ékesítettek föl. Nagyobb dísz kedvéért a fal gyertyatartók körül organtint akasztottak és a zenekar dobogója mellé fenyőfákat helyeztek el. A táncot vasóra előzte meg: parkolókban állottak az asztalok, a dísz-helyen csillogott a billi-kom, egy feltördölt, ornódtan-süveg, ak-kora, hogy két veder bor beleje fert. Ezt bizony a Bodrogköz kapartította meg: ebban-va Kormossal, a többi agarat már ugy ver-te, mint a macska az egeret.

A szala tele volt vitatkozó csoportokkal, ahogy az már ilyenkor szokás. Az igazság-hoz híven meg kell jegyeznünk, hogy a nagy-többség a bíró partján volt, a két-piros-Balsaiak régen népszerűtlenek voltak, hiszen göggyükben már azt hitték, hogy az agarataik csak tüszkölnék együtt a nyúl alá-zatosan meghajolva így szól:

— Meltotzassatok engem megfojtani.

akaratot. Óh, be szép is az, ha valakiben ennyi szókimondás lakik... Most jött csak rá, hogy eddig hamisan ítélte meg Balázst, könnyüvéru, esélesap embernek tartotta, pedig ez a fiatalember alighanem jellem.

Ancsa csak nézte, hogyan táncol a kisaszszonyka szilaj örömeben és nem értette a dolgot.

Klárka, amikor kiugrálta magát, odament a kizitáskájához, ahol az ékszereket őrizte. Kivett egy bankjegyet és odaadta a eselédnek.

— Nesze, itt van, vegyél magadnak rajta valamit és tedd el a mai nap emlékéül. No, mire volna szükséged?

Ancsa arca egyszerre felderült.

— Fagylaltot szeretnék venni, — mondta és szemé fölesillant a vágytól. — Még sosem ettem fagylaltot.

Klárka leült a tükör elé.

— Hát vegyél fagylaltot, — nevetett, — és most készítsd össze a holmimat, mert ma szép akarok lenni. Ugy vigyázz, hogy mindenki azt mondja: amiért a Kormos kertelt, azért mégis csak a Balsai kisaszszony a legszebb a bálban.

Küint ezalatt bealkonyodott s a vadászok, megtérve a sajtáságos eredményü verseny-ről, hazamentek és átöltöztek a vacsorára.

agárkép csüngött, az udvar tele volt csunya agárkölykökkel, amelyek még alig jöttek a világra és már is versenyezni próbáltak egymással, a rokonok agarakért irtak, a vendégek az agarakat dicsérték, az ellenségek az agarakat irigyelték...

Klárka kiügetett a málnási dombig, aztán vissza a huló levelek arany-távlatában. Amikor visszatért a halomhoz, a lovasok mögött haladó kocsik már messze bent jártak a réten, innét már felugrasztottak minden nyulat. A reggel rakott tüznél csak egy pár lovász lézengett. A Balsai-kisaszszony-nak nem volt kedve a vadászokhoz menni, s miután a késő őszi délután már borulni kezdett, egyenesen a szállóba lovagolt. Este lesz az agarászbál, jó ha még egyszer át-nézi, együtt van-e minden holmija?

Együtt volt az mind, a hófehér selyemderék, a rózsaszínü harisnyák, a magasszáru keztyük, a pillangós lakktopánkák, sőt egy csokor gyöngyvirág is akadt. Amint rendezgette a dolgait és a lámpagyújtásnál érezte, hogy enyhe láz remegteti meg, egyszerre kisírt szemmel, kétségbeesett arccal beállt a velök hozott szobaleány, az Ancsa. Derék gömöri lány volt ez, annak idején ostoba, mint az éj, de a Balsai-háznál ha akarta, ha nem, ő belé is beleütött az

A nagyherceg

(A budapesti "Az Ujság"
1918. március 10-iki szá-
mából.)

A nagyherceg (negyvenkét éves volt és magános) miután, gondolom, brómmal és egyéb zsongító készítményekkel hasztalan próbálkozott, lüktető halántékába forró golyót bocsátott. Illeg figyelmen kívül nem hagyni, hogy a fejébe lőtt és nem a szívébe, a mi olyan lett volna, mint egy tizenkét oldalas levél, a melyben a gyöngye és nem egészen uri öngyilkosok ki szokták feleselni haláluk szent titkát. Ellenben az ártatlan agyvelőbe röpteni a golyót, mikor nem is itt fáj az, amibe bele kell halni, ez egy finom és elegáns, ez egy nagyhercegi félrevezetés. Nemes és büszke titkolózás, egy elhárító gesztus a kiváncsiság detektívjeinek, nehogy az igaz nyomon kereskedjenek. És ezenfelül méltányosság és igazságosság is. Ne bántsd a szívedet, azért mert fáj, Ez neki a kötelessége. És becsüld annál jobban, mennél mélysebben és foróbban tudja teljesíteni a kötelességét. A vagyontalannak kereskedő, a gyógyíthatatlan beteg vagy a sikkesztő praktikáns löhet a szívébe, de nem egy negyvenkét esztendősi férfi, egy nagyherceg, a ki magánykedvelő, szenvedélyes vadász és tulságosan büszke ahhoz, hogy leírja a költeményeit. Ez nem mutathat rá, még a puskája átütösedett esővel se, hogy hol volt a seb, a mely miatt tovább nem élhetett. A kérdés, mely utolsó erdei sétáján gyötörte, inkább az volt: hogyan lehetne tartani, vagy valami igen elhíhető véletlenség áruhájába öltöztetni? Hogy mindent sejtessenek a mohó és szenvedelmes sejtők, csak azt nem, ami az igazság. Hogy ehhez soha senkinek semmi köze ne legyen és ez az egy a koporsó födele alatt is megmaradjon egyedül az övének, a ki lemondott érte életről, nagyhercegségről, uralkodásról és — boldogságról.

Mert igen hiteles írásnak érzem a nagy hercegi udvar kommunikációját, a mely elmondja: e fenséges úrnak, bár szerelem lett koporsó-vánkos, semmi közérvényű, mérlegképes oka nem volt arra, hogy meghaljon. Egy boldog szerelem hajnalában járt és jegyesi gyűrűt viselt az ujján. A mi előtte volt: ragyogott. Csak a háta mögött bolyongott egy sápadt és síró árnyék. De kinek nem negyvenkét esztendősi és társtalán korában? Kinek nem, ha nem is volt nagyherceg és nem is őrizte magánosságát? Van-e negyven esztendősi, de fiatalabb férfi is, a ki a fehér leány karján úgy indulhat boldogsága oltáros trónja felé, hogy bár csak egy vékony sikoltás, egy fuldokló sóhaj halomása ne vágódjék bele a nászzenébe? Hogy boldog vízió közén árnyékosan és kelletlenül ne suhahasson át egy sápadt arc ködéke, a mint a hideg ablaküveghez szorítja forró homlokát?

De miért adta a kegyes sors a

boldogságnak a vakság és süket-ség áldását, ha nem azért, hogy ettől a kényelmetlenségtől e szép és szent állapotot megóvjalma? Minek hátrafelé is nézni annak, a ki a boldogság felé megy és minek mást is meghallani, a kinek a boldogság muzsikál?... A szakítás, mondotta Balzac, a szerelem művészete. És kinek lehet a művészet könnyebb, súlytól, keservességétől megszabadítottabb mint egy nagyhercegnek? A ki nemes, gazdag és galléri és gyöngéd és bőkezű. A ki után nem marad se szégyen, se nyomor, kitzasztottság, padlásszoba

vagy kórház. Jólét marad és megértés, sőt prestige. És édes Istenem, legfőkébb még könyvek, jó, igaz mélyről jött, melegen sós, de mégis csak könyvek, a melyek egyszer elpárolognak és egyszer kiapadnak. És a nagyhercegi palota kapujában fegyveres őrk állnak és az ablaka magasan van ahhoz, hogy éjnek éjszakáján sápadt, bolygó árnyék hideg ujjai-val megkopogtathassa. Egy szabólegénynek, Isten bizony, nagyobb mesternek kell lennie a balzac művészetben, mint egy nagyhercegnek és hallottatok még róla,

hogy egy szabólegényt; a ki nem is volt negyvenkét esztendősi páncéljaival vértézett, így ölt volna meg nászra készülő boldogsága sugárzásában egy zokogás, a mely halkán és csillapíthatatlanul reszket ki a mult éjszakájából? Hallottatok már róla, a ki a más bánatába halt bele, mert ez a bánat érette égett? A ki nem tudott boldog lenni, sőt élni se tudott, mert valaki miatta sirt boldogtalanul...

Ha sose hallottál ilyet, hallgassd annál szívesebben, mert szép és érdekes és rendkívüli. És ha hinni így nem tudod, esnyább attól se lesz. Ha nem a más bánatának halottja a nagyherceg, azért a története nem érvénytelen, mert az bizonyos, hogy megölte magát és bizonyos az is, hogy senki se öli meg magát, a kinek bánata nincs. Szerelemesek, ha elhagyják egymást, sohasem csak az egyik az, a ki esalódott. Csalódott mind a kettő. Az egyik a másikban: a másik sajátmagában. Az egyik a boldogságát vesztette el, a másik a biztosságát a boldogságban. Azt a nagyszerűséget, a mit e szó palástjával viselünk a lelkünkben: örökké! — s vannak emberek, akik csak így tudnak szeretni. Örökké! A kiknek szentség ez az érzés, mint maga az élet és ha rá kellett egyszer eszmélniük, hogy tévedtek, hogy megcsalódtak abban, a ki az egész világon a legközelebb áll hozzájuk: sajátmagukban, akkor egyszerre minden hit és minden oltár és minden biztosság összeomlik bennük. És az új érzés, bár a legmélyebb, a legszenyebb, a leghatártalanabb is, úgy jó feléjük, mint egy szép, egy drága, egy varázslatos, de — veszedelem és rettegés és minden mosolya és minden fénye a kétség kigyózó árnyékait veti a homlokukra. Az örökké biztossága már ravatalon fekszik a lelkükben rózsákkal borítja, a melyek érettek könyvekkel harmatosak. Örökké akarlak szeretni, mert én téged szeretni csak így tudlak! De mikor először a szemébe néztem: a szívem akkor is így beszélt és minden lángja ezt csapkodta az ég felé! És ma minden hulláma feléd hömpölyög, holott az örökké még el nem mult: én is élek és ő is él, könyveivel loesolván távozó lépteim nyomát. Esküdhetem-e; higj nekem, mikor a magam hitte is megroskadt!

Igy avagy úgy: egy bizonyos, Ez a nagyherceg egy finom ur volt, mert nem tudott élni valamiért, a miért másoknak, ezeknek meg százezreknek bizony soha eszükbe se jutna, hogy meghaljanak. És szerelem volt az ő halála. És a szerelemnek most különösen rosszul magy a boltja, Durva kuncsaftok: hadi portéka, egy szép, bus és muzsikás szerelmi ballada hulláma mikor ütődött utoljára a lelkedhez és a gondolatodhoz? Am a nagyherceg balladája nem hadi és nem szenzációs. Emberi és mély és megérdemli, hogy méla képzeletünk a romantika kék selyemfátylát terít se hűvös koporsójára.

LEHETNEK MÉG EGYSZER HUSZ ÉVES!

Lehetnék még egyszer husz éves,
Ábrándozó, magam' csaló!
Csak álmod lássa rózsakertnek:
Lehet szemétdomb a való.
Csak leljem meg Dulcineámat,
S higyjem tündér-lálynak, ki férjhez
Sohase megy, kivéve hozzám...
Lehetnék még egyszer husz éves!

Lehetnék még egyszer husz éves,
Tüzes, rajongó, hévteli!
Tudnék hazáért lelkesedni
És szelmekkel küzdeni.
Hinném, hogy győz még az igazság,
S nem boldog más, csak az erényes;
Biznám önzetlen, hű szivekben...
Lehetnék még egyszer husz éves!

Lehetnék még egyszer husz éves,
Élnék tavaszba', nyár előtt!
S járnám nem a kaszált, kiégett,
De a még illatos mezőt!
Találkoznám egy kis leánnyal;
Szeme sugárzó, ajka édes,
Ki csókot kapna, csókot adna...
Lehetnék még egyszer husz éves!

Lehetnék még egyszer husz éves!
Ah, nem mivelnék egyebet,
Mint üritgetném könnyű szívvél,
Kéj, a te habzó serleged'.
S egy nap megint csak észrevenném,
Hogy az ifjuság kurta, véges,
És meghervadnék, meghajolnék...
Lehetnék bár százszor husz éves!

REVICKY GYULA.

AZ IDŐGÉP

IRTA: H. G. WELLS.

Mindig mélyebbre és mélyebbre vonult, egyre-nagyobb földalatti műhelyekbe, mindig több és több idejét töltvén el ott alant, míg végre...! Sőt már ma is nem éle az east-endi munkás oly mester-séges körülmények között, mint-
Ha valósággal száműzték volna a föld természetes felületéről?

— S ha tovább megyünk, a gazdagok zárkozásra hajló törekvése, mely kétségtelenül nevelte-tésük egyre növekvő finomulásá-nak és a közöttük meg a szegé-nyek nyers erőszakossága között tátongó örvénynek a következtése — máris odavezetett, hogy a föld területének tekintélyes részét sa-ját maguk számára lefoglalták. London körül például a szebb vi-déknek több mint fele el van zár-va a betolakodás elől. S ugyan-csak ez a tátongó űr, mely a gaz-dagok magasabb művelődési folya-matának s a finomult életmódra való egyre növekvő képességeik-nek és az erre esábitó kísértések-nek a következtése, folyton-foly-vást gyérebbe fogja tenni a tár-sadalmi osztályok összevegyülését és az összeházasodás útján való emelkedést, amely ez idő szerint késlelteti még az emberi fajnak a társadalmi rétegek szerint való kettéválását. Ugy hogy végre nem lesz más a föld felett, csak a vagyonos osztály, mely a gyö-nyört, a kényelmet és a szépsé-get hajszolja, a vagyontalanok osztálya pedig egészen a föld alá kerül. S amint ez megtörtént, nincs benne kétség, hogy a föld-alattiaknak adót kellett fizetniök, különösen azért, hogy barlangjai-
kat szellőztethessék. Ha ezt meg-tagadták volna, a hátrálékokért éhen veszték, vagy megfuladtak volna. Akik betegesek vagy láza-dozó természetűek voltak, azok kipusztultak. S végre amint a megoszlás egyensulya állandósult, az utódok alkalmazkodtak a föld-alatti élet feltételeihez, s épp oly boldogok lettek saját világukban, mint a vagyonos osztály a föld-színén. Mindebből természetes mó-don következett a földfelettiök finomult szépsége és a földalatti-
ak beteges sápadtsága.

— Az emberiségnek az a nagy diadala, amelyről álmodoztam, egészen más alakot öltött elmém-ben. Szó sem volt az erkölcsi ne-velés és az általános összemun-kálkodás oly diadaláról, aminő-ről képzelődtem. Ellenkezőleg, ott láttam magam előtt egy vá-lóságos arisztokraciát, felfegyve-rezve a tökéletesült tudással, a mely megvalósította a mai gaz-dasági rendszer logikus követke-zéseit. Nemcsak a természetet diadalmaskodott, hanem leigázva a természetet, leigázta saját em-bertársait is. De újra hangsúlyo-zom, hogy ezt az elméletet csak akkor tartottam helyesnek. Ne-kem ugyanis nem magyarázatott az utópia könyvek sablonos ei-ceronéja. Magyarázatom lehet teljesen helytelen, de még most is ezt tartom a legvalószínűbbnek. De ha ezt el is fogadjuk, bizo-nyos volt, hogy az az egyensuly-ba jutott civilizáció, amelyet év-ezredek eredményeztek, régen megjárta már zenitjét, s most már jó ideje a hanyatlás korszaka

kát élte. A földfelettiök túlságos biztonsága lassu elkorcsosulásra vezetett: nagyságuk, erejük és értelmük általában esökkenésnek indult. Ennyit elég világosan lát-hattam már eddig is. Mi volt a sorsa a földalattiaknak, arról még sejtelmem sem volt; de amit eddig tapasztaltam a morlockokról — körülbelül ez volt a neve a földalattiaknak, — abból sejthet-tem, hogy a morlockokban az emberi típus még jobban elválto-zott, még jobban elkorcsosult, mint az eloi-kban, ahogy a föld-felettiök szép fajtát nevezték.

— Majd zavaros kétségek tá-madtak bennem, mért vették el a morlockok időgépet? Mert abban bizonyos voltam, hogy ők vették el. És az eloiök, ha ők vol-tak az urak, mért nem tudták gépet visszaszerezni? S mért félték ely rettenetesen a sötét-ségtől? Amint említettem, tovább kérdezősködtem Weena-tól a föld-alatti világról, de újra csalódás ért. Először nem is értette meg kérdéseimet, azután meg vona-kodott válaszolni. Reszketés fog-ta el, mintha elviselhetetlen lett volna rá nézve ez a téma. S mi-kor talán kissé nyersen erőltet-tem, könyekbe tört ki. Ezek vol-tak az egyedüli könyök, melyeket saját könnyeimen kívül láttam ott az aranykorban. Hirtelen ab-ba is hagytam a morlockokról va-ló kérdezősködést s csak arra tö-rekedtem, hogy mielőbb száműz-zem Weena szeméből az ember-voltával járó örökségnek ezeket a szomorú jelképeit. És csakha-mar mosolyogni és tapsolni kez-dett, mialatt ünnepelesen eléget-tem egy szál gyufát.

IX.

A morlockok.

— Furesáthatjátok ugyan, de két napba került, míg követhet-tem az ujonnan lelt nyomot, bár nyilvánvalóan ez vitt a helyes út-ra. Azoknak a sápadt testeknek a láttára valami sajátságos bor-zongás fogott el. Éppen olyan piszkos fehér színű volt, mint a férgenek, meg azoknak az álla-toknak, amiket természetrajzi muzeumokban spirituszba rakva láthatunk. Érintésükre kellemet-len hideget éreztem. Valószínű, hogy borzongásom oka jórészt az eloiök szimpatikus hatásában rej-lett. Jöformán értettem is már, miért undorodnak az eloiök a morlockoktól.

— A rákövetkező éjszaka ros-zszul aludtam. Valószínű, hogy egészségem is megrendült egy-kissé. Nyugtalanokodtam, kétsé-gék szorongattak. Egy-egy pilla-natra iszonyu félelem fogott el, melynek végső okát sehogy sem értettem meg. Emlékszem, hogy nesztelenül besurrantam a nagy esarnokba, hol a kis emberkék aludtak a holdfényben — ez éj-szaka köztük volt Weena is, — közöttük újra visszatért bátorsá-gom. Eszembe jutott, hogy néhány nap mulva elfogy a hold utolsó negyede, s arra gondoltam, hogy a sötét éjjeleken a föld alatti kel-lemetlen lények, ezek a fehér le-murók, ezek a régieket helyette-ítő új férgek, bizonyára sokkal számosabban fognak jelentkezni. És mind a két nap oly nyughatat-

lan voltam, mint aki elkerülhe-tetlen köteleesség teljesítése elől húzódozik.

— Meg voltam győződve, hogy az időgépet csak úgy találom meg, ha merészen behatolok a földalatti világ rejtelseibe. De nem volt bátorságom szembenézni a rejtelmekkel. Csak legalább egyetlenegy társam lett volna, egészen más lett volna a dolog. De teljes egyedülvalóságom iszo-nyu volt, s rémitett már a gon-dolat is, hogy lemászam a kut-sötétségébe. Nem tudom, érti-tek-e, mit éreztem, de annyit mondhatok, sohasem éreztem ma-gamat teljes biztonságban.

— Talán éppen ez a nyughat-lanság, a biztonság érzetének ez a hiánya üzött egyre távolabbi és távolabbi kutató kirándulások-ra. Amint délnyugatnak mentem a felé az emelkedő táj felé, me-lyet most Combe Wood-nak ne-veznek, a messzeségben, a XIX. századbeli Banstead irányában, hatalmas zöld építményt vettem észre, amely különbözött mindat-tól, amit eddig láttam. Nagyobb volt minden eddigi palotánál vagy romnál, s keleties homlokzata volt. Halvány, kékeszöld csillo-gása a kínai porcellán egy fajtá-jára emlékeztetett. Eltérő külse-jéből eltérő rendeltetésére követ-keztettem, s elhatároztam, hogy folytatam utamat és megvizsgá-lom. De már későre járt s külön-ben is már hosszú, fárasztó kőszá-lás után vettem csak észre e kü-lönös építményt. Másnapra ha-lasztottam tehát a kaland foly-tatását, és visszatértem a kis Weenához, aki szokott kedveske-désével fogadott. De másnap reg-gel világosan beláttam, hogy a zöld porcellán palotára irányuló kíváncsiságom önámítás volt, hogy ürügyet leljek elodáznai más-korra azt a kísérletet, melytől ir-tóztam. Föltettem tehát magam-ban, hogy minden további idő-vesztegetés nélkül megpróbálom a leszállást s kora reggel utnak indultam egyik kut felé, amely a gránit és aluminiumromok köze-lében volt.

— A kis Weena velem szaladt. Ott táncolt mellettem — a kutig, de mikor látta, hogy a nyílás szélére támaszkodom s a mély-ségbe nézek, sajátságos módon elkedvetlenedett. — Isten veled, kis Weena, szoltam, megcsókolva őt, azután félretoltam s a szegély-zeten keresztül tapogatni kezdtem a leereszkedésre szolgáló kampó-kat. Gyorsan, gyorsan, mert be-vallom, féltém tőle, hogy bátor-ságom el talál párologni! Weena eleinte elképedve bámult rám. Majd fájdalommal felkiáltott, s hozzám rohanva, kis kezével be-lém kapaszkodott. Ellenkezése, azt hiszem, csak még jobban me-gerősített szándékomban. Leráz-tam magamról, tán kissé nyersen is, s a következő percben a kut torkában voltam. Láttam kétség-beesett arcát s szegélyzet fölött, s mosolyogtam, hogy fölbátorit-sam. Azután lenéztem a mély-ségbe, az ingó kampókról, melye-ken lógtam.

— Körülbelül kétszáz yardnyi aknán kellett lefusnom. A kut falaiból kiugró ércfokokon kellett leereszkednem, s mivel ezek a

fokok nálam sokkal keskenyebb és könnyebb lények számára ké-szültek, leereszkedés közben kí-nosan szorongattam és hamar kí-fáradtam. S ha csak a fáradság lett volna minden! Az egyik fok hirtelen elhajlott sulyom alatt és csaknem lezuhantam a fekete mélységbe. Egy pillanatig fél-kézrel kapaszkodva lógtam a lé-vegőben, s ez után a tapasztalat után nem mertem többé pihenőt tartani. Bár karom és hátam csak-hamar kínosan sajgott, oly gyor-san folytattam a bizonytalan le-ereszkedést, amint csak kitelt tö-lem. Föltekintve, keskeny kis korongot láttam, közepén csillag-gal, s a kis Weena fekete körnek látszó fejecskéjével. Alattam egy-re erősödött s egyre nyomasztóbb érzést keltett bennem valami gé-pezet zubogása. Kivéve fejem fö-lött a kis korongot, áthatatlan sötétség vett körül mindenfelől, s mikor újra a magasba tekintet-tem, a kis Weena is eltűnt elő-lem.

— Kínzó nyugtalanokodás nehe-zedett rám. Már-már arra gon-doltam, hogy felkuszom újra a magasba, s nem törődöm a föld alatti világgal. De mialatt ez járt eszemben, folyton-folyvást mé-lyebbre ereszkedtem. Végre nagy megkönnyebbülésre homályo-san derengő szűk nyílást vettem észre a falban, körülbelül egy lábnyira jobbkéz felől. Belevet-tem magamat, s láttam, hogy a nyílás vízszintesen haladó szűk alagutba vezetett, amelyben le-fekhettem. Karom sajgott, háta-mat göres szorongatta, s a lezu-hanástól való tartás félelem kö-vetkeztében reszkettem. S e mel-lett az áthatatlan sötétség is fáj-dalmasan hatolt szememre. Fül-lembe zugott zakatolása, döröm-bölése a gépezetnek, amely leve-gőt szivattyuzott le az aknán.

— Nem tudom, meddig feküd-tem itt. Arra riadtam fel, hogy lágy kéz érinti arcomat. Talpra ugrottam a sötétségben, gyufám után kaptam, s gyorsan meg-nyújtva egyet, láttam, hogy há-rom fehér teremtmény hátrál le-hajolva, sebesen a fény elől. Olya-nok voltak, mint az, amelyet a föld színén láttam a romok kö-zött. Szemük abban a rám nézve áthatolhatatlan sötétségben, a melyben éltek, rendkívül nagy volt és végtelenül érzékeny, épp úgy, mint a feneketlen mélység-ben élő halak pupillái és fény-visszaverő képessége. Bizonyos voltam benne, hogy látnak en-gem abban a fénytelen sötétség-ben, s úgy tetszett, nem is félnek tőlem egy esepet sem, eltekintve a világosságtól. De mihelyt gyu-fát gyújtottam, hogy megnézzem őket, hátráltak állhatatosan, s eltűntek a fekete nyílásokba és alagutakba, ahonnan csak szemük merett rám szörnyű különösen.

— Megpróbáltam odakiáltani hozzájuk, de bizonyára egészen más nyelvet beszéltek, mint a földfelettiök, úgy hogy abba kel-lett hagynom hiábavaló erőlkö-désemet s újra az járt eszemben, hogy menekülök, mielőtt tisztába jutottam volna velük. De csakha-mar így szoltam magamban:

(Folytatjuk.)